

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління
ХНУ імені В. Н. Каразіна

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Микола ЗАРЕНКОВ

2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

“ Сучасна теоретична економіка »

(шифр і назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ третій (освітньо-науковий) _____

галузь знань _____ 05 «Соціальні та поведінкові науки» _____

спеціальність _____ 051 «Економіка» _____

освітня програма _____

спеціалізація _____

вид дисципліни _____ обов'язкова _____

факультет _____ економічний _____

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету

“26” червня 2020 року, протокол № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Гриценко А.А., член-кореспондент НАН України, доктор екон. наук, проф.,
Зав. кафедри економічної теорії та економічних методів управління ХНУ імені
В. Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Протокол від “22” червня 2020 року № 10

Завідувач кафедри економічної теорії та економічних методів управління

 Андрій ГРИЦЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Економіка»

Гарант освітньо-наукової програми
(керівник проектної групи) «Економіка»

 Володимир СОБОЛЄВ

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету

Протокол від “23” червня 2020 року № 10

Голова науково-методичної комісії

 Вікторія ЄВТУШЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Сучасна теоретична економіка” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії (PhD)

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напряму) 051 “Економіка”

спеціалізації

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. *Метою* навчальної дисципліни є оволодіння сучасними знаннями про загальні закономірності та особливості функціонування і розвитку економічних систем та вмінням застосовувати нові знання до аналізу реальних змін в економіці та суспільстві.

Після завершення курсу аспірант має набути такі *загальні та фахові компетентності*:

- **ЗК04.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

- **СК06.** Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних систем і процесів із застосуванням математичних методів та моделей на мікро-, мезо-, та макрорівнях.

1.2. Основними *завданнями* вивчення дисципліни є:

- оволодіння методом теоретичного відтворення логіки історичного розвитку економічних систем, включаючи виявлення суперечностей розвитку, знаходження форм їх розв’язання і пояснення сучасних явищ і процесів на основі оновлених теоретичних уявлень про предмет дослідження;

- ознайомлення з сучасними підходами до вирішення проблем соціально-економічного розвитку;

- оволодіння методологією економічної архітектоніки, умінням оперувати категоріями інституціональної політичної економії як інтегратора мейнстріма та альтернативних економічних теорій;

- формування уміння проводити критичний аналіз існуючих концепцій і теорій на основі теоретичного відтворення економічних реалій, застосовувати сучасні знання закономірностей функціонування і розвитку економічних систем до вирішення проблем господарювання і формування практичних рекомендацій з урахуванням конкретно-історичних обставин.

-

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
2-й	-
Лекції	
10 год.	8
Практичні, семінарські заняття	
26 год.	2
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
54 год.	80
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання.

Після завершення курсу аспірант має отримати такі *результати навчання*:

- **РН01.** Мати теоретичні знання з економіки, соціально-економічних систем і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

- **РН02.** Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері економіки з метою досягнення економічної та соціальної ефективності в умовах глобалізації.

- **РН03.** Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.

- **РН05.** Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проєкти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі проблеми фундаментальної економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів, лідерства, автономності та відповідальності.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Еволюція основних течій сучасної економічної думки як віддзеркалення реальних змін в економіці.

Особливості сучасної соціально-економічної динаміки. Еволюція неокласичного, кейнсіанського та інституціонального напрямів розвитку економічної теорії. Сучасний мейнстрім і його обмеженість. Альтернативні теорії. Діалектика лібералізму, консерватизму та соціалізму. Формування інституціональної політичної економії. Єдність теорії та методології у пізнанні сучасних економічних реалій. Сходження від абстрактного до конкретного в сучасній теоретичній економіці.

Тема 2. Архітектоніка як наука та її застосування в економічній теорії.

Практична актуальність архітектоніки. Закони архітектоніки. Закони статичності і динаміки. Інституціональна і економічна архітектоніка: зміст і методологічні підходи. Ієрархія та мережеві структури в архітектоніці економічних систем. Співвідношення ієрархії і мережі як основна структурно-організаційна проблема сучасного суспільства. Логіка історичного розвитку співвідношення ієрархічних та мережевих структур. Різноманіття форм прояву єдності ієрархії та мережі. Перехід від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої системи господарювання.

Тема 3. Архітектоніка економічних систем.

Загальна структура. Основні категоріальні ряди. Система відносин власності в історії та сучасній економіці. Способи виробництва: еволюція і особливості в інформаційно-мережевому суспільстві. Багатство суспільства: структура і сучасні особливості. Співвідношення фундаментальної та актуальних структур економічних систем.

Тема 4. Фундаментальна та актуальна структури глобальної економічної системи.

Продукт праці та його форми. Зміна характеру праці в процесі економічного розвитку. Розвиток форм обміну. Від обміну діяльністю до натурального обміну. Основні форми товарообміну. Від грошово-товарної до ідеальної форми вартості. Від обміну послуг до обміну здібностей. Логіко-історична схема розвитку форм обміну. Економічний зміст форм обміну. Еволюція вартості. Логіка розвитку вихідного та основного економічних відносин (вартість як феномен розвитку спільно-роздільних відносин). Суперечність між глобалізацією і локалізацією як форма розвитку сумісно-розділеної праці та основна суперечність сучасної епохи.

Тема 5. Спеціальні теорії.

Теорія грошей.

Гроші як продукт і засіб обміну. Гроші як представник вартості в обміні. Власні та вмінені функції грошей. Грошові агрегати як функціональні форми грошей. Грошово-кредитні інститути. Інституціональна архітектоніка грошово-кредитної системи. Стабільність грошей. Поняття стабільності грошової одиниці. Розгорнуте таргетування стабільності грошової одиниці.

Теорія сучасної фінансово-економічної динаміки.

Економічна криза у відтворювальній динаміці індустріально-ринкової економіки. Економічні та фінансові кризи. Формування інформаційно-мережевої економіки та його вплив на економічну динаміку. Національні особливості глобальної кризової динаміки.

Теорія інверсійного типу ринкової трансформації.

Інверсійний тип ринкової трансформації. Основні трансформаційні потоки. Соціально-економічні наслідки поєднання глобалізації та інверсійної трансформації. Архітектонічні принципи виходу на траєкторію стійкого розвитку.

Теорія комплементарності.

Поняття комплементарності. Комплементарність, компліментарність та кормплієментарність. Комплементарність держави і ринку. Комплементарність економічного та соціального розвитку.

Теорія довіри.

Довіра як категорія. Економічний зміст довіри. Довіра в економічній і грошово-кредитній системах. Таргетування довіри як майбутня основа стабільності.

Теорія реконструктивного економічного розвитку.

Відтворення і розвиток. Основні фактори економічного розвитку. Зміна уявлень про чинники і механізми розвитку. Основні риси реконструктивного типу розвитку.

3. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Тема	Години							
		Денна форма				Заочна форма			
		лекції	семінари	самостійна робота	Усього	лекції	семінари	самостійна робота	Усього
1	Еволюція основних течій сучасної економічної думки як віддзеркалення реальних змін в економіці	2	4	12	18	2		16	18
2	Архітектоніка як наука та її застосування в економічній теорії	2	4	12	18	2		16	18
3	Архітектоніка економічних систем	2	4	12	18	2		16	18
4	Фундаментальна та	2	4	12	18	2		16	18

	актуальна структури глобальної економічної системи								
5	Спеціальні теорії	2	4	12	18		2	16	18
	ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ	10	20	60	90	8	2	80	90

5. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота аспіранта включає: опрацювання навчального матеріалу, робота з рекомендованою літературою, підготовку до практичних занять, поточного та підсумкового контролю (екзамену).

Зміст самостійної роботи аспіранта за дисципліною:

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Робота з матеріалом, поданим на лекції	8	12
2	Робота з рекомендованою літературою	14	18
3	Підготовка до практичних занять	14	18
4	Підготовка до проміжного тестового контролю	8	12
5	Підготовка до підсумкового контролю (екзамену)	16	20
	Разом	60	80

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання — форма самостійної роботи аспіранта, метою якої є поглиблене вивчення предмета, формування вміння самостійно проводити дослідження та робити висновки і узагальнення.

Аспіранти на основі консультацій з викладачем самостійно обирають тему економічного дослідження, складають план, проводять аналіз і роблять висновки.

Індивідуальна робота включає:

1. Вибір теми дослідження.
2. Знайомство з літературою, що стосується даної проблематики.
3. Збір і обробка фактичних матеріалів.
4. Критичний аналіз літератури і фактичних матеріалів.
5. Виклад результатів дослідження і підготовка презентації.

7. Методи навчання

При викладанні дисципліни для активізації навчального процесу передбачено використання таких сучасних навчальних технологій як кейс-метод, проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення аспірантів. Коло питань теми лекції обмежується кількома ключовими моментами і увага студентів має бути сконцентрована на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках. При проведенні проблемної лекції може бути розданий друкований матеріал і виділені головні висновки з питань, що розглядаються.

При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому лектор ставить питання, які спонукають студента шукати вирішення проблемної ситуації. Така ситуація змушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доведень та узагальнень.

На розгляд виносять питання, які зафіксовані у плані лекцій, але викладають їх стисло. Лекційне заняття, проведене у такий спосіб, активізує увагу до сприйняття матеріалу, а також спрямовує здобувача на використання системного підходу при відтворенні інформації, яку він отримав під час лекції.

Проблемні лекції та міні-лекції доцільно поєднувати з такою формою активізації навчального процесу, як робота в малих групах.

Дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо певної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

8. Методи контролю

Оцінювання знань здобувачів передбачає:

- *поточний контроль*, який здійснюється на практичних заняттях;
- *проміжний контроль* на основі проведення тестового контролю, перевірки виконання індивідуальних завдань;
- *підсумковий контроль* здійснюється шляхом проведення екзамену з усього курсу.

Поточне оцінювання має на меті перевірку рівня підготовленості аспіранта студента до практичних завдань, глибини і повноти отриманих знань.

Оцінювання знань проводиться за 4-бальною шкалою:

«відмінно» - глибоке засвоєння матеріалу, уміння використовувати отримані знання до вирішення конкретних завдань;

«добре» - володіння матеріалом на рівні, який дозволяє ідентифікувати явище в різних, не співпадаючих формах;

«задовільно» - знання матеріалу на рівні, що дозволяють давати відповіді на прямі запитання, що стосуються предмета вивчення;

«незадовільно» - відсутність системних знань.

9. Схема нарахування балів

Структура засобів контролю та розподіл балів із дисципліни наведена в таблиці.

Узагальнена схема нарахування балів

T1, T2 ... – теми розділів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання											Екзменаційна робота	Сума	
Поточне оцінювання					Проміжний контроль				Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом			
T1	T2	T3	T4	T5				тестування			індивідуальне завдання		
5	5	5	5	5				15	30	-	60	40	100

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену за курсом. Екзамен здійснюють за екзаменаційними білетами.

Зразок екзаменаційного білету

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Факультет економічний
 Спеціальність (напрямок) 051 «Економіка»
 Семестр 1
 Форма навчання денна
 Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): доктор філософії (PhD)

Навчальна дисципліна: **Сучасна теоретична економіка**

Екзаменаційний білет № 1

1. Особливості сучасної соціально-економічної динаміки.
2. Система відносин власності в історії та сучасній економіці.
3. Теорія довіри.

Затверджено на засіданні кафедри статистики, обліку та аудиту
 Протокол № _____ від „_____” _____ 20__ року

Завідувач кафедри _____ А.А.Гриценко
 с (підпис) (прізвище та ініціали)

Екзаменатор _____ А.А.Гриценко
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Індивідуальне завдання (проміжний контроль)	Кількість балів	Теоретичне питання (підсумковий контроль)	Кількість балів*
Повне засвоєння та суб'єктне усвідомлення матеріалу. Твердження чітко	25-30	Повне засвоєння та суб'єктне усвідомлення матеріалу. Твердження	17-20

Індивідуальне завдання (проміжний контроль)	Кількість балів	Теоретичне питання (підсумковий контроль)	Кількість балів*
аргументовані. Продемонстровано термінологічну грамотність		чітко аргументовані. Продемонстровано термінологічну грамотність	
Повне засвоєння матеріалу, але недостатнє суб'єктне його усвідомлення. Нечітка аргументація тверджень. Часткова термінологічна некоректність.	20-24	Повне засвоєння матеріалу, але недостатнє суб'єктне його усвідомлення. Нечітка аргументація тверджень. Часткова термінологічна некоректність.	12-16
Часткове засвоєння матеріалу, суб'єктне його не усвідомлення. Аргументація відсутня. Термінологічна неграмотність.	15-19	Часткове засвоєння матеріалу, суб'єктне його не усвідомлення. Аргументація відсутня. Термінологічна неграмотність.	7-11
Теоретичний матеріал не засвоєно. Аргументація відсутня. Термінологічна неграмотність.	1-14	Теоретичний матеріал не засвоєно. Аргументація відсутня. Термінологічна неграмотність.	0-6

*Загальна кількість балів за відповіді на усі 3 питання екзаменаційного білета перераховується у загальну оцінку за коефіцієнтом 2/3

10. Зведена шкала оцінювання роботи аспірантів з дисципліни «Сучасна теоретична економіка»

Види робіт	Максимум балів
Поточний контроль на заняттях	15
Проміжний контроль	45
РАЗОМ	60
<i>Екзамен</i>	40
ВСЬОГО	100

Віповідність оцінки знань матеріалу за чотирирівневою і стобальною системою.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
80-89	добре

70-79	
60-69	задовільно
50-59	
1-49	незадовільно

11. Рекомендована література

Основна

1. Гриценко А.А. Институциональная политическая экономия: предмет, методология, содержание. – Saarbrucken: LAP LAMBERT Academic publishing, 2014. -516 с.
2. Гриценко А.А. Развитие форм обмена, стоимости и денег. – К.: Основа, 2005,- 192 с.
3. Институциональная архитектура и социально-экономическая динамика / Под ред. д-ра экон. наук. А.А.Гриценко. – Х.: Форт, 2008. – 928 с.
4. Иерархия и сети в институциональной архитектуре экономических систем/ Под ред. д-ра экон. наук. А.А.Гриценко. – К.: Ін-т экон. прогнозув., 2013. 580 с.
5. Інституційні трансформації соціально-економічної системи України /// за ред. чл.-кор. НАН України Гриценка А.А. – К.: ДУ «Ін-т экон. та прогнозув. НАН України, 2015. – 344 с.

Допоміжна

1. Гриценко А.А. Архітектура економічної безпеки. – К.: Ін-т экон. прогнозув., 2017. – 224 с.
2. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення: Курс лекцій. – К.: «ФДЕФ-Україна», 2010. – 572.
3. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку.- К.: Ін-т економіки та прогнозув., 2009. – 864 с.
4. Нуреев Р.М. Очерки по истории институализма.- Ростов-на Дону: Изд-во «Содействие ХХІвек»; Гуманитарные перспективы. 2010.- 415 с.
5. Відтворювальна динаміка економічних систем: інститути та діяльність // за ред. чл.-кор. НАН України Гриценка А.А. – К.: ДУ «Ін-т экон. та прогнозув. НАН України, 2018. – 524 с.
6. Аджемоглу Д., Робинсон Д. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты. - М.: Издательство АСТ, 2015. – 693 с.
7. Блауг М. Методология экономической пауки, или Как экономисты объясняют. М.: НП "Журнал Вопросы экономики", 2004.
8. Джонсон А., Эрл Т. Эволюция человеческих обществ: От добывающей общины к аграрному государству, - М.: Изд. Института Гайдара, 2017. -552 с.
9. А.Либман. Современная экономическая теория // Режим доступа: <https://institutiones.com/theories/613-sovremennaya-economicheskaya-teoriya.html>

Липов В.В. Институциональная комплементарность социально-экономических систем. – Х.: ХНУ тиени В.Н.Каразина, 2011. -484 с.

10. Норт Д., Уоллис Д., Вайнгаст Б. Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества. М.: Изд. Института Гайдара, 2011. -480 с.

11. Розмаинский И., Посткейнсианство + традиционный институционализм = целостная экономическая теория XXI века // Экономический вестник Ростовского университета. 2003. Т. 1, N 3.

12. Талер Р. Новая поведенческая экономика. Почему люди нарушают правила традиционной экономики и как на этом заработать. – М.: ЭКСМО, 2020. - 696 с.

Hodgson G. The Evolution of Institutional Economics: Agency, Structure and Darwinism in American Institutionalism. L.: Routledge, 2004.

13. Knudsen Ch. The Essential Tension in the Social Sciences: Between the "Unification" and the "Fragmentation" Trap // Scandinavian Working Papers in Economics. 2002. No 6.

14. Tesfatsion L. Agent-Based Computational Economics. A Constructive Approach to Economic Theory: Mimeo. 2005.

15.Сайти :

<http://www.ukrstat.gov.ua/>

<http://www.bank.gov.ua/>

<http://www.worldbank.org/eca/russian/>

<http://www.mvf.su/>